

Statsminister Jens Stoltenberg
P.b. 8001 Dep
0030 Oslo

Deres referanse

Vår referanse

Dato

11/12698 Astri Myhrvang

14.12.2011

Innspill til Statsbudsjettet 2013

I Statens seniorråds "*Seniorpolitiske utfordringer 2010-2013*" har rådet pekt ut viktige utfordringer framover. Rådets prioriterte områder og konkrete forslag til myndighetene inngår i dokumentet som følger vedlagt.

På bakgrunn av vår gjennomgang av regjeringens budsjettforslag for 2012, ønsker vi å formidle et utvalg av rådets reaksjoner og synspunkter på seniorpolitiske områder og samtidig foreslå tiltak som bør få større fokus i statsbudsjettet for 2013.

Helhetlig seniorpolitikk

Utgangspunktet for rådets arbeid og innsats overfor regjeringen og departementene er behovet for en helhetlig seniorpolitikk som ivaretar senioren i arbeidslivet og som pensjonister. Rådet forventer at alle departementer har et medansvar for seniorpolitikken. For å få den nødvendige kunnskapen om helheten i seniorpolitikken, etterlyser vi en videreføring av et eget kapittel med sammenfatning av den gjennomgående seniorpolitikken, slik det ble gjort i Arbeids- og inkluderingsdepartementets forslag til statsbudsjett for 2010. Da dette ikke er fulgt opp i de senere forslagene til statsbudsjett, vil vi gjenta vår oppfordring til regjeringen om å lage en sammenfatning av den gjennomgående seniorpolitikken i statsbudsjettet for 2013 og gjøre det til et årlig tiltak. Arbeidsminister Hanne Bjurstrøm, som har ansvar for oppnevningen av Statens seniorråd, ble spesielt oppfordret til å følge opp dette i møte med rådet nå i november.

Aldersdiskriminering

Seniorer opplever å bli diskriminert på grunn av alder. Det skjer ved at rettigheter formelt opphører ved gitte aldre, og ved at tilgang til ulike samfunnsarenaer begrenses. Det gjelder på alle samfunnsområder, fra arbeidslivet til helse- og omsorgstjenester. Vi er ikke imot saklig begrunnet forskjellsbehandling, men det grunnleggende prinsippet må være likebehandling.

- *Rådet vil peke på behovet for en gjennomgang av offentlige ordninger og bestemmelser for å synliggjøre hvor det er nødvendig med korrigeringer som er nødvendige for å hindre forskjellsbehandling grunnet alder.*

For eksempel finner vi motstridende signaler i oppfordringen til å arbeide lengst mulig. Samtidig viser det seg at hvis man blir syk etter fylte 67 år, får man bare sykepenger inntil 60 dager uavhengig av om man har tatt ut alderspensjon eller ikke.

Arbeid

Etter at ny AFP har blitt innført i privat sektor, har arbeidsgivere ingen økonomiske insentiver til å beholde folk i arbeid etter fylte 62 år. Dersom det viser seg at flere nå velger tidligpensjon i stedet for arbeid, bør det vurderes alternative økonomiske insentiver for arbeidsgivere som beholder seniorer i arbeid. Slike insentiver kan for eksempel være redusert arbeidsgiveravgift for arbeidstakere over 62 år eller en form for lønnstilskudd til arbeidsgivere.

- *Vi mener det bør utredes en ordning med økonomiske insentiver til arbeidsgivere for å beholde eldre arbeidstakere i arbeid.*

Statens seniorråd ser for øvrig fram til å gi innspill til Arbeidsdepartementet om nødvendige tiltak for å motivere arbeidsgivere og arbeidstakere til å utsette pensjoneringsalder gjennom å beholde, endre eller oppheve øvre grenser i arbeidslivet.

Bolig

Boligpolitisk er det nødvendig å gjøre nye og eksisterende boliger tilgjengelige og funksjonelle for alle, slik at en kan fortsette å bo i boligene også med funksjonssvikt. Samfunnsøkonomisk vil det kunne redusere behovet for egne tilrettelagte boliger og omsorgsboliger i kommunal regi. Tilgjengelighet og trygghet må være det bærende prinsippet for boligpolitikken. I den forbindelse vil rådet peke på at

- *kommunene har en pådriverrolle for å øke tilgjengeligheten både for de boliger som allerede er bygd og for nye boliger. Kommunene må derfor samarbeide aktivt med utbyggere for å få til gode løsninger og følge dette opp.*

Vi har registrert at flere utbyggere i den senere tid har lagt press på sentrale myndigheter med ønske om friheter til dispensasjon for reglene om universell utforming i nye bygg. Det vil etter vår oppfatning bli å bygge nye boliger for fortiden og ikke for framtiden. Rådets klare anbefalinger er at

- *det må føres gode kontrollordninger og en restriktiv dispensasjonsordning for offentlige og private bygg når det gjelder kravet til tilgjengelighet.*

Eksempelvis er det fortsatt om lag 70.000 over 70 år som bor i hus med tre til fire etasjer uten heis. Vi ser en riktig utvikling i budsjettet for 2012 der det avsettes noe mer midler til prosjektering av og investering i heis i eksisterende boligbygg. Tilpasning av eksisterende boligmasse er en nødvendig og samfunnsøkonomisk lønnsom investering, men kan være svært kostbart for private boligeiere og borettslag. Ifølge Norsk boligbyggelag (NBBL) koster installasjon av en heis om lag 2 millioner kroner.

- *Rådet ser fram til en større satsing på behovet for etterinstallering av heis i sameier og borettslag og anbefaler at Husbanken får tilstrekkelige midler til å motivere for en slik nødvendig satsing.*

Når det gjelder den behovsrettede støtteordningen med bostøtte, ser vi derimot en negativ utvikling i statsbudsjettet for 2012. Vi ser med bekymring på en utvikling med reduksjon av bostøtten når 1 av 6 minstepensjonister mottar bostøtte for å klare seg. Husbankens bostøtte er et presist og behovsrettet tiltak for å utjevne forskjeller. For å unngå fattigdom bør kombinasjonen av minstepensjon og maksimal bostøtte gi en samlet inntekt som er vesentlig høyere enn i dag.

- *Regjeringen må kontinuerlig overvåke bostøttens innretning, samt forsikre seg om at personer som oppfyller kriteriene for støtte er kjent med ordningen.*

Tilrettelagte kulturaktiviteter

Kultur er grunnlag for menneskelig utvikling og virker positivt på trivsel og helse. Det offentlige må legge til rette for sosiale og kulturelle aktiviteter og møteplasser i lokalsamfunnet der alle kan ta del, uansett alder og helsetilstand.

Den kulturelle spaserstokken gir gode kulturopplevelser for eldre og stimulerer til et tverrfaglig samarbeid mellom kultursektoren og helse- og omsorgstjenestene i kommunene. Dette er spesielt viktig for de som ikke har mulighet til å oppsøke kulturarrangementer på egen hånd.

Etter som de bevilgede midlene til formålet har vært beskjedne til nå, er det imidlertid umulig å realisere Den kulturelle spaserstokken over hele landet. I "Kulturløftet II" fra 2009, går det fram at regjeringen vil tredoble satsingen på ordningen fram til 2014 og gjøre satsingen permanent. Til tross for dette har bevilgningene til nå økt med mindre enn en halv gang fra bevilgningen på 20 millioner kroner i 2009.

- *Budsjettforslaget for 2012 er på kun 29,7 millioner kroner og en tredobling av bevilgningen fram til 2014 utgjør 60 millioner kroner Vi vil derfor minne regjeringen om at det må tas et krafttak i statsbudsjettet for 2013 for å komme i mål med satsingen.*

Det er viktig at det settes høye kvalitetsmessige mål for de kulturelle arrangementene. Men innenfor de bevilgningene som har vært til nå, blir det imidlertid for få tiltak som kan gjennomføres med profesjonelle kunst- og kulturformidlere. Vi mener at det er viktig også å slippe til frivillige og amatører, gjerne i samarbeid med profesjonelle kunst- og kulturformidlere.

- *Rådet anbefaler derfor at det i retningslinjene for tildeling av midler under Den kulturelle spaserstokken må tas høyde for at kulturprosjekter rettet mot eldre også kan være tuftet på lokale krefter, både amatører og profesjonelle.*

Vi anbefaler også at opptrappingsperioden for ordningen evalueres i forhold til retningslinjene for tilskudd og framtidig lokal organisering av kulturtiltak for eldre.

Særskilte transporttiltak

For funksjonshemmede som ikke kan benytte seg av kollektivtransport, er den fylkeskommunale transporttjenesten (TT-ordningen) et godt supplement. En del eldre blir godt hjulpet med tilpassede bussruter eller bestillingstransport, men det er likevel mange med sykdommer og tunge funksjonshemninger som er avhengig av tilrettelagt transport. Store variasjoner mellom fylkeskommunenes tilbud til disse personene, synliggjør manglende muligheter for å delta i samfunnet. Derfor er rådet glad for at regjeringen ser behovet og bevilger midler til en forsøksordning med tilrettelagt dør-til-dør-transport for funksjonshemmede med spesielt stort behov. På bakgrunn av den kunnskapen man får med en slik forsøksordning, vil vi tro at regjeringen vil gi sin tilslutning til rådets anbefaling:

- *For å unngå forskjellsbehandling i forhold til alder og økonomi, må det være gode overordnede nasjonale kriterier i regelverket for tildeling av TT-ordningen.*

Helse og omsorg

Statens seniorråd er opptatt av at alle uansett alder, skal få best mulig diagnostikk, behandling og oppfølging med forpliktende samarbeid mellom spesialist- og primærhelsetjenesten. Det er derfor viktig at helse- og omsorgstjenestene legger til rette for at personer i alle faser av livet får et likeverdig helse- og omsorgstilbud. Gjensidig rettledning og overføring av kompetanse innen geriatri, psykiatri og rehabilitering er en forutsetning for helhetlig individuell behandling. Utdanningskapasiteten for leger må økes, spesielt er behovet stort for geriatere.

Rådet er kjent med at det gjennom tilsyn og forskning er avdekket uønskede hendelser, avvik og mangler i omsorgstjenestene. Rådet mener det er behov for mer kunnskap om årsakene til at dette forekommer.

- *Rådet oppfordrer regjeringen til å initiere forskning på årsaker til at kommunene ikke oppfyller sine forpliktelser innen helse og omsorg.*

Velferdsteknologi kan styrke kvaliteten i det samlede tjenestetilbudet og gi eldre nye muligheter til selvstendige liv, fortsette å bo i egen bolig og klare seg på egenhånd i dagliglivet.

- *Vi mener at det bør utarbeides en handlingsplan for bruk av teknologi i helse- og omsorgstjenestene som en del av Omsorgsplan 2015.*
- *Det bør også opprettes en egen investeringsstøtte for å fremme hjemmebasert trygghets- og sikkerhetsteknologi.*

- Minoriteter

Et økende antall brukere av pleie- og omsorgstjenester med minoritetsbakgrunn må få dekket sine spesielle behov bedre enn i dag. Dette er og blir en utfordring for ansatte i forhold til språk, religion og kultur. Alle ansatte må derfor få bedre kunnskap om aktuelle brukeres språklige, kulturelle og religiøse behov. Erfaringene viser blant annet at det oppstår et kommunikasjonsproblem når demenssyke mennesker med annen språkbakgrunn enn norsk, i overveiende grad går tilbake til å snakke sitt morsmål (førstespråk).

Statens seniorråd mener:

- *Det bør utdannes flere tolker til bruk i tjenestene.*
- *Ansatte må i grunnutdanningene sikres tilfredsstillende kunnskap om minoritetenes spesielle kulturelle og religiøse behov.*
- *Det er fortsatt viktig å rekruttere minoriteter til å ta utdanning og arbeid i helse- og omsorgstjenestene.*

- Ressurskrevende tjenester

Mange pleietrengende i alle aldre har sammensatte og kroniske lidelser med omfattende behov for tilrettelagt behandling og pleie. Det er forventet at det skal ytes bedre behandling, tjenester og aktiviteter til demente og spesielt til demente med store atferdsavvik i tilrettelagte boliger. For å sikre at de som har behov for stor ressursinnsats, får et best mulig tilbud uavhengig av kommunens økonomiske situasjon, er ordningen med kompensasjon for lønnsutgifter over et fastsatt innslagspunkt nødvendig.

At dagens regelverk for ordningen ikke gjelder etter at tjenestemottakeren har fylt 67 år, er forskjellsbehandling begrunnet i alder. Skal målet om økt innsats og kvalitet gi bedre behandling, tjenester og aktiviteter overfor hver enkelt, må ordningen med kompensasjon for utgifter til ressurskrevende brukere gjelde alle, uten øvre aldersgrense.

- *Rådet oppfordrer regjeringen til å fjerne denne aldersdiskriminerende ordningen og endre regelverket for toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester, slik at det inkluderer omfattende tjenester for enkeltpersoner i alle aldre.*

Avsluttende kommentar

For å skape og gjennomføre en helhetlig seniorpolitikk, må verdier og tiltak være innrettet mot et samfunn som er godt å leve i for alle. Statens seniorråd vil være en aktiv rådgiver og ønsker å komme tidlig i dialog med regjeringen og departementene i aktuelle saker som angår seniorenne.

Vennlig hilsen

Ivar Leveraas
Leder av statens seniorråd

Sølvi Sæle
sekretariatsleder

Vedlegg: Seniorpolitiske utfordringer 2010 – 2013

Brevet sendes også:

Statsråd Hanne Bjurstrøm, Arbeidsdepartementet

Statsråd Liv Signe Navarsete, Kommunal- og regionaldepartementet

Statsråd Anniken Huitfeldt, Kulturdepartementet

Statsråd Kristin Halvorsen, Kunnskapsdepartementet

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen, Helse- og omsorgsdepartementet

Statsråd Magnhild Meltveit Kleppa, Samferdselsdepartementet

Statsråd Sigbjørn Johnsen, Finansdepartementet